

تجربه زیسته‌ی مادران از تحصیل فرزندان با آموزش برخط در پاندمی کرونا

سیده مریم پور موسوی^{۱*}، مهدی عرب زاده^۲، زینب شیرازی نش^۳، کیما بهارلو^۴

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۶	هدف از این پژوهش، بررسی تجارب مادرانی است که فرزندانشان از آموزش مجازی در دوران کرونا بهره برده‌اند. روش انجام پژوهش کیفی و از نوع پدیدارشناسی است.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵	جامعه پژوهش تمامی مادران دارای فرزند مقطع تحصیلی ابتدایی در شهر تهران می-باشند که به روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۸ نفر از این مادران در پژوهش شرکت کرده‌اند. به منظور بررسی تجربه زیسته مادران، از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد و تجزیه و تحلیل داده‌ها با تحلیل محتوای موضوعی انجام گرفت. یافته‌های پژوهش در چهار دسته، چالش‌های آموزش آنلاین (اقتصادی، زیرساختی، خانوادگی، آموزشی و تعهد حرفه‌ای)، معایب آموزش برخط (تکنولوژی، تحصیلی و روان‌شناختی)، مزایای آموزش مجازی (خانوادگی، فردی) و راهکارهای ارائه شده (تعاملی و آموزشی) حاصل شد. نتایج نشان داد، آموزش مجازی زیرساخت‌های لازم جهت آموزش کامل و مناسب را نداشته و بهتر است راهکارها و بسترهای مناسب را برای این نوع آموزش فراهم سازند و از خانواده‌ها نیز در ارتقای آموزش بهره لازم را ببرند.
نوع مقاله: پژوهشی	
واژگان کلیدی	
پاندمی کرونا، تجربه زیسته، چالش‌های آموزش آنلاین، مادران دارای فرزند دوره ابتدایی	

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران. ✉
۲. گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، کرج، ایران.
۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه پیام نور واحد کیش، کیش، ایران.
۴. گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

مقدمه

به دنبال شیوع ویروس کرونا در دسامبر ۲۰۱۹، سازمان بهداشت جهانی این ویروس را به عنوان یک بیماری همه گیر جهانی در مارس ۲۰۲۰ طبقه بندی کرد (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۰) و این بیماری نشان دهنده یک بحران جهانی در زمینه بهداشتی محسوب شد (وانلی و سوچینتا، ۲۰۲۰؛ دژالته و همکاران، ۲۰۲۰؛ وان بول و همکاران، ۲۰۲۰). برای کاهش سرعت و جلوگیری از شیوع ویروس کرونا، بسیاری از کشورها پروتکل های سختگیرانه ای مانند تعطیلی کامل یا مقرراتی برای کاهش فاصله اجتماعی را دنبال کردند (بزکورت و شارما، ۲۰۲۰). تلاش برای جلوگیری از شیوع ویروس شامل کار در خانه ها و تأمین ساعات کاری، بستن بسیاری از مؤسسه ها که افراد می توانند با کووید-۱۹ یکدیگر را آلوده کنند. پروتکل های تعطیلی ساختمان ها شامل مدارس، دانشگاه ها و بسیاری از مؤسسه های آموزشی دیگر در دستور کار قرار گرفت. این وضعیت، همه سطوح مؤسسه های آموزشی را مجبور به کار از راه دور کرده و آموزش اضطراری از راه دور را عملی می کند. به همین منظور، تعداد زیادی از کشورها با چالشی که ناشی از کرونا ویروس و تعطیلی بوده است، مواجه هستند (ایر، آریز و اجسیوس، ۲۰۲۰).

گزارش ها نشان می دهد که بیش از ۱/۵ میلیارد دانش آموز در هر سنی از سراسر جهان به دلیل تعطیلی مدارس و دانشگاه ها به خاطر ویروس کرونا تحت تأثیر قرار گرفته اند (یونسکو، ۲۰۲۰a؛ یونیسف، ۲۰۲۰). تعداد دانش آموزان تحت تأثیر، برابر با ۹۰٪ دانش آموزان ثبت نام شده در جهان است (یونسکو، ۲۰۲۰a؛ ۲۰۲۰b) و تعطیلی مدارس باعث افزایش نابرابری در یادگیری و آسیب رساندن کودکان و جوانان آسیب پذیر به طور نامتناسب (یونیسف، ۲۰۲۰) شده است. با توجه به اینکه آموزش از حقوق اساسی انسان است (سازمان ملل، ۱۹۸۴)، در راستای شعار "یادگیری هرگز متوقف نمی شود"، اقدامات مختلفی انجام شد و بلافاصله راه حل هایی برای پایداری سیستم آموزش تولید شد؛ با این حال، به دلیل شکاف دیجیتال که قبلاً شناخته شده است، پیامدهای پیش بینی نشده و غیرمترقبه از قطع آموزش وجود خواهد داشت (یونسکو، ۲۰۲۰).

تغییر در سیستم های یادگیری، مدارس را مجبور به اجرای آموزش از راه دور یا آموزش آنلاین، آموزش الکترونیکی، آموزش از طریق تلویزیون و رادیو، یادگیری انعطاف پذیر و دوره های آنلاین گسترده (MOOC) می کند. طبق گزارش مراکز کنترل و پیشگیری از بیماری^۱ (۲۰۲۰)، برنامه های آموزش الکترونیکی، از جمله گزینه های آموزش دیجیتال و از راه دور، به عنوان عملی مناسب برای اطمینان از تداوم آموزش دانش آموزان در طی بیماری همه گیر کرونا اجرا شده است. اکنون مشاهده کرده ایم که به طور کلی سیستم آموزش و پرورش آماده نیست و در برابر تهدیدات خارجی

آسیب‌پذیر است. به‌عنوان پاسخی به بحران آموزشی جهانی، آموزش آنلاین از راه دور اضطراری عملی شده است. آموزش از راه دور آنلاین بیش از بارگذاری ساده محتوای آموزشی است، بلکه یک فرایند یادگیری است که اختیار، مسئولیت، انعطاف‌پذیری و انتخاب را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند. در اصل، این یک راه حل موقت است، یک راه حل که به‌درستی آموزش از راه دور اضطراری نامیده می‌شود. به‌عبارت دیگر، آموزش از راه دور آنلاین یک چیز و آموزش از راه دور اضطراری چیز دیگری است (راسمیتادیل، ۲۰۲۰).

گزارشی از بانک جهانی (۲۰۲۰) اظهار داشت که چندین کشور سیستم‌های یادگیری متفاوتی را به دلیل تعطیل شدن مدارس فیزیکی در این شرایط اجرا کرده‌اند. برای نمونه، در اوایل فوریه سال ۲۰۲۰، چین یک سیستم یادگیری آنلاین را با برگزاری تمرینات یادگیری آنلاین به‌طور همزمان برای اطمینان از اینکه یادگیری برای دانشجویان قطع نمی‌شود، اجرا کرد. در اوایل آوریل سال ۲۰۲۰، وزارت آموزش و علوم کشور بلغارستان یک سیستم آموزش الکترونیکی را راه اندازی کرد. در فنلاند، با توجه به تعطیلی مدارس، آموزش و راهنمایی دانش‌آموزان با آموزش از راه دور، محیط‌ها و راه حل‌های یادگیری دیجیتال و در صورت لزوم، یادگیری مستقل اجرا شده است. شرایط موجود به‌خصوص تعطیلی مدارس موجب شده است تا فرزندان آموزش را در منزل و از طریق وسایل الکترونیکی دریافت کنند. در این موقعیت، معلمان ارتباط کمتری با دانش‌آموزان دارند و تنها به آموزش دادن دروس بسنده می‌کنند و باقی فعالیت‌ها به خود فرد واگذار شده است. دانش‌آموزان نیز قادر به انجام تمامی تکالیف خود بدون کمک و مشارکت والدین نیستند. جینز (۲۰۰۷) در پژوهش خود نشان داد که مدارس ابتدایی ارزش بیشتری برای مشارکت والدین نسبت به مدارس متوسطه قائل هستند. به همین منظور، والدین به‌ویژه مادران دارای دانش‌آموز دوره ابتدایی، در انجام فعالیت‌ها از جمله تکالیف، آزمایش‌ها، پرسش و پاسخ، فعالیت‌های اضافی، گرفتن و ارسال فیلم و عکس درگیر هستند. از یک سو، در دهه گذشته و قبل از شیوع کرونا اهمیت مشارکت والدین در آموزش فرزندان، توجه زیادی را از جانب سیاست‌گذاران، مربیان، والدین و رسانه‌ها را در برنامه‌های آموزشی به خود جلب کرده است (پتال، کوپر و رابینسون، ۲۰۰۹). اهمیت این روابط هم به‌عنوان پایه‌ای برای رشد شخصیت و هم به‌عنوان عاملی برای اجتماعی شدن فرزندان است (جانسون، ۲۰۱۶). یافته‌های اخیر نیز نشان می‌دهد حمایت‌های والدین با رشد هیجانی، رفتاری و عاطفی کودکان رابطه دارد (مورای، ۲۰۰۹). درگیری والدین در آموزش فرزندان به معنای مشارکت معنادار والدین در حمایت از یادگیری آموزشی و دیگر فعالیت‌های مدرسه می‌باشد (مدیر اجرایی، ۲۰۰۷). مشارکت در آموزش می‌تواند شکل‌های مختلفی مانند برقراری ارتباط با مدرسه، شرکت در تصمیم‌گیری مدرسه و حمایت از یادگیری در خانه داشته باشد. مشارکت والدین

در تکالیف دانش‌آموزان نیز راهبردی است که با هدف تسهیل پیشرفت تحصیلی به کار گرفته می‌شود (پتال و همکاران، ۲۰۰۹). همکاری والدین در انجام تکالیف تحصیلی می‌تواند به شکل‌گیری رابطه‌ای مطلوب بین والدین و فرزند کمک کند. همچنین فرزند احساس مورد توجه والدین قرار گرفتن و مهم تلقی شدن را در خود پرورش می‌دهد. مشارکت والدین در انجام تکالیف (متناسب با سطح تحصیلات اولیا) می‌تواند در آموزش مجدد، تمرین و تحکیم آموخته‌های مدرسه نقش داشته باشد (کورت و تاس، ۲۰۱۸).

مدل مک مستر و همکاران کارکردهای ضروری خانواده را شامل تأمین امور مادی، ایجاد مهارت‌های زندگی (حمایت فرزندان در مدرسه) و حفظ و کنترل سیستم خانواده (سرپرستی خانواده و فرایند تصمیم‌گیری) می‌دانند. طبق این مدل، با ورود فرزند به مدرسه، نقش والدین، خصوصاً مادر، تغییر می‌یابد. مادر افزون بر وظایف مادری و وظیفه همسری، باید نقش یک معلم را نیز برای فرزندش بازی کند، چون بدون یاری والدین به‌ویژه مادران_کودکان در مراحل اولیه تحصیل قادر به انجام تکالیف خود نیستند؛ بنابراین مادران با ایفای این نقش، در دیگر نقش‌های خود دچار مشکل می‌شوند و نمی‌توانند به نحو احسن وظایف دیگرشان را به انجام برسانند. همین باعث مختل شدن کارهای روزانه، مشکلات روحی و روانی، مشکلاتی در روابط و ارتباطات خانوادگی و زناشویی می‌شود (استین هاور، سانتا-باربارا و اسکینر، ۱۹۸۴).

با اینکه پژوهش‌های بسیاری به تأثیر محیط یادگیری خانه بر یادگیری دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند، اما مطالعات نشان می‌دهد که بسیاری از پدرها و مادرها از اهمیتی که خانواده و محیط یادگیری خانه در آموزش و پرورش کودک دارند آگاه نیستند و درکی محدود از نقش خود در آموزش کودکان دارند (کول، ۲۰۱۱). با توجه به شرایط موجود، تعطیل شدن فعالیت‌های در خانه، بر روند آموزش و یادگیری، تأثیر معنادار و منفی دارند (بورگس و سیورسن، ۲۰۲۰). ظهور اختلالات یادگیری در روند آموزش به دلیل فقدان فعالیت‌های مدرسه و تأثیر آن بر گروه‌های آسیب‌پذیر، به‌ویژه دانش‌آموزان کم سن و سال، آسیب‌های اجتماعی، نیازهای ویژه در یادگیری، زمینه فعالیت در خانواده برای نظارت بر یادگیری کودکان در خانه را افزایش داده است (براون، ریل، شیلی و وودروف، ۲۰۲۰). مجله ساینس در آخرین شماره خود به بررسی رویکردها در آموزش مجازی در کشورهای مختلف پرداخته است. در این بین والدین اشاره کردند که آموزش مجازی تنها سایه‌ای است از آموزش در مدرسه که سبب شده تا بسیاری از والدین به‌ویژه والدین هر دو شاغل_ میان سرکار رفتن و مراقبت از کودکان سرگردان شوند. البته گاهی نیز انجام فعالیت‌های شخصی خود را به تعویق می‌اندازند (به نقل از حافظی، ۱۳۹۹).

پژوهش‌هایی در این زمینه انجام شده است که به آنها پرداخته خواهد شد. ایواری، شارما و ونتا-اولکونه (۲۰۲۰) در زمینه ضرورت اصلاح مدیریت زیرساخت‌های دنیای دیجیتال آموزشی در کشور فنلاند انجام شده است. سوپریانتو و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که تغییرات مشاوره مدرسه در دوران کرونا امری است ضروری، معلمان و والدین نیز باید در این موضوع همکاری‌های لازم را انجام دهند؛ طوری که دست کم والدین و معلمان از طریق پیام‌رسان‌ها با هم در ارتباط باشند. نیمی و کوسا (۲۰۲۰) در فنلاند پژوهشی در زمینه ادراک معلمان و دانش‌آموزان از آموزش مجازی انجام دادند و نتایج نشان می‌دهد که دانش‌آموزان از حجم کار و خستگی شکایت دارند و انگیزه خود را برای یادگیری از دست داده‌اند. معلمان نیز اصلی‌ترین چالش خود را قابل اعتماد نبودن تعامل و فقدان خودانگیزگی دانش‌آموزان بیان کردند. در پاکستان بهامنی و همکاران (۲۰۲۰) تجربه والدین در مورد آموزش در خانه را بررسی کردند و نتایج نشان می‌دهد که آموزش مجازی بر یادگیری دانش‌آموزان تأثیر داشته است و موجب کاهش یادگیری شده، حمایت و فعالیت والدین دانش‌آموز بیشتر شده و زیرساخت‌های آموزشی پاسخگوی نیاز دانش‌آموزان نبوده است. محمدی و همکاران (۱۳۹۹) نیز پژوهشی در شیراز انجام داده‌اند که نتایج نشان می‌دهد آموزش مجازی دارای محاسن و معایبی است. برخی از این محاسن عبارتند از: جلوگیری از عقب‌ماندگی تحصیلی، ایجاد فرصت خلاقیت، آزادی عمل دانش‌آموزان، کاهش هزینه رفت و آمد و افزایش ارتقای سواد رسانه‌ای والدین.

با توجه به طولانی شدن همه‌گیری بیماری کرونا و ادامه‌دار بودن آموزش مجازی، نیازمندیم تا پژوهش‌های بیشتری در زمینه مشکلات و رخدادهای در خانه و تعاملات بین والد و فرزند انجام دهیم. در این باره بیشتر باید بحث شود تا نهایتاً بتوان به راهکارهای مناسب در این زمینه دست یافت. از سوی دیگر، تأثیر مشارکت والدین در آموزش و پژوهش‌های انجام‌شده، ضرورت هرچه عمیق‌تر و باریک‌بینانه‌تر را در مورد چالش‌های والدین در این برهه از زمان و همه‌گیری ویروس کرونا را نشان می‌دهد. بررسی‌های انجام‌شده روشن می‌سازد که هر فرهنگی به این چالش نگاه و دیدگاه متفاوتی دارد و به همین منظور نیازمند پژوهش‌هایی از این دست به صورت گسترده هستیم تا نقاط تاریک مسئله روشن شود. به همین دلیل پژوهشگران قصد دارند چالش‌های مادران دارای دانش‌آموز دوره ابتدایی را در شرایط کرونایی بررسی کنند تا اهداف پژوهش را که "چالش‌های روان‌شناختی مادران در مواجهه با شرایط" و "ادراک مادران در این موقعیت" است، تبیین نمایند.

روش پژوهش

برای بررسی تجربه زیسته مادران از رویکرد کیفی و از نوع پدیدارشناسی استفاده شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی است. در این فرایند ابتدا مقالات مرتبط با موضوع مورد بررسی قرار گرفت تا بتوان سؤالاتی را استخراج کرد که به طور کامل بررسی نشده‌اند و در آن قسمت‌ها خلأ وجود دارد. این پژوهش از زمستان سال ۱۳۹۹ تا بهار سال ۱۴۰۰ به طول انجامیده و در شهر تهران انجام گرفته است. در بخش اول با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و نیز استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع مطلوب و مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته با سؤالات پیگیرانه از ۱۸ مادر دارای کودکان دبستانی مصاحبه انجام شد. ملاک ورود به مصاحبه این موارد بود:

۱. دارا بودن حداقل یک فرزند پایه ابتدایی، ۲. سکونت در شهر تهران و ۳. داشتن رضایت و انگیزه کافی برای همکاری.

در نهایت، شاخص‌های استخراج شده از تحلیل مصاحبه‌ها با توجه به اصل اشباع نظری و عدم استخراج و ظهور مفهوم جدید از داده‌ها ادامه پیدا کرد.

بررسی مصاحبه‌ها با استفاده از روش کلایزی انجام شد. این روش فرایندی است که طی آن داده‌های خام براساس تفسیر و استنباط دقیق به طبقاتی تبدیل می‌گردند و از طریق تقلیل گزاره‌های معنادار به درون تم‌ها (مقوله) و سپس نگارش توصیفاتی متنی و ساختاری صورت می‌پذیرد. سپس گزاره‌های دارای ارزش برابر مشخص می‌شوند و تم‌های اصلی شناسایی می‌شوند؛ به این فرایند افقی‌سازی می‌گویند. در نهایت با ادغام و یکپارچه کردن توصیفات متنی و ساختاری، پژوهشگر به نگارش توصیفی جامع از پدیده می‌پردازد (کلایزی، ۱۹۷۸).

روایی و پایایی مقوله‌ها و کدها به این روش دنبال شد: بعد از کدگذاری داده‌ها؛ توسط چندین محقق بررسی شد و درحین گرفتن مصاحبه هم پاسخ مصاحبه‌شونده تکرار می‌شد تا از بیان او و صحت گفته‌اش مطمئن شوند و از سوگیری دور باشند و بدین وسیله اعتبار مصاحبه را بالا ببرند. حتی در طول این پژوهش، نظرات خود را درباره پدیده مورد بررسی نوشته و از این طریق سعی کردند آنها را با دیدگاه مشارکت‌کنندگان جدا سازند.

ما برای انجام هر پژوهشی نیازمندیم تا مشخصات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان را بررسی کنیم، به همین دلیل این اطلاعات در جدول شماره ۱ قرار داده شده‌اند.

جدول شماره ۱. مشخصات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

کد	سن	تحصیلات	تعداد فرزند	جنسیت فرزند	پایه تحصیلی
۱	۳۹	لیسانس	۲	دختر	پنجم
۲	۳۷	دیپلم	۳	پسر	پنجم
۳	۳۲	دیپلم	۱	پسر	اول
۴	۳۰	لیسانس	۲	دختر	سوم
۵	۳۵	دیپلم	۲	دختر	چهارم
۶	۳۷	دیپلم	۲	دختر	دوم
۷	۳۶	فوق لیسانس	۱	پسر	چهارم
۸	۳۹	فوق دیپلم	۲	دختر	سوم
۹	۴۴	لیسانس	۲	پسر	دوم
۱۰	۳۶	لیسانس	۱	پسر	پنجم
۱۱	۳۷	فوق دیپلم	۲	پسر	اول
۱۲	۳۸	لیسانس	۱	پسر	سوم
۱۳	۴۲	لیسانس	۲	دختر	سوم
۱۴	۳۳	فوق دیپلم	۲	دختر	اول
۱۵	۳۵	فوق لیسانس	۲	دختر	دوم
۱۶	۳۵	دیپلم	۱	دختر	اول
۱۷	۳۴	فوق لیسانس	۱	پسر	پنجم
۱۸	۳۷	دیپلم	۲	پسر	چهارم

میانگین سنی مادران ۳۴/۳۳ سال بوده و تحصیلات آنها نیز از دیپلم تا فوق لیسانس متغیر می‌باشد. میانگین تعداد فرزند نیز ۱ فرزند است و ۹ والد دارای فرزند پسر و ۹ والد دیگر دارای فرزند دختر بودند. سعی شد از تمام پایه‌های ابتدایی نمونه‌ای موجود باشد. میانگین مصاحبه با مادران نیز تقریباً ۲۸ دقیقه محاسبه شده است.

یافته‌های پژوهش

پس از مصاحبه با مادران و بررسی تجارب زیسته آنها، چالش‌ها، معایب، مزایا و راهکارهای در مورد آموزش مجازی از مصاحبه‌ها استخراج شد که در مقوله‌هایی به شرح زیر دسته‌بندی شدند:

جدول شماره ۲. چالش‌های مطرح شده توسط مادران از آموزش آنلاین

مقوله اصلی	مقوله فرعی
اقتصادی	افزایش هزینه، هزینه اینترنت، هزینه برق، خرید گوشی، خرید تبلت، بارگذاری نکردن در برخی از گوشی‌ها، آشنا نبودن با نرم‌افزارها، آگاه نبودن از روش آموزش، چالش نظارت، کمبود ابزار آموزشی در خانه، نظارت کم در فضای سایبری، سرعت پایین اینترنت، آشنا نبودن به دروسی همچون ریاضی، امکانات ناکافی معلمان
زیرساختی	درگیری بیش از حد با فرزند، عصبانیت، دخیل بودن مادر در تمام فعالیت‌ها، ضد و خورد با فرزند، وابستگی دانش‌آموز به مادر، انعکاس احساس نارضایتی از فرزند، مختل شدن دیگر فعالیت‌ها، افزایش نگرانی مادر، دلخوری در روابط
خانوادگی	آموزش نامناسب، تحمیل نقش معلمی، عقب افتادن از تحصیل، آموزش طوطی‌وار، یادگیری سطحی و ناکارآمد، بازدهی پایین آموزش، عدم برقراری ارتباط بین شاگرد و معلم، بی‌عدالتی آموزشی
آموزشی	عدم پیگیری مدیریت مدارس، بی‌مسئولیتی معلم و مدیر، چند دستگی در مدارس، رسیدگی ضعیف‌تر در مدارس دولتی
کاهش تعهد حرفه‌ای	

۱- چالش‌های مادران از آموزش آنلاین

در این طبقه‌بندی پنج مقوله اقتصادی (افزایش هزینه، هزینه اینترنت، هزینه برق، خرید گوشی، خرید تبلت)، زیرساختی (بارگذاری نکردن در برخی از گوشی‌ها، آشنا نبودن با نرم‌افزارها، آگاه نبودن از روش آموزش، چالش نظارت، کمبود ابزار آموزشی در خانه، نظارت کم در فضای سایبری، سرعت پایین اینترنت، آشنا نبودن به دروسی همچون ریاضی، امکانات ناکافی معلمان)، خانوادگی (درگیری بیش از حد با فرزند، عصبانیت، دخیل بودن مادر در تمام فعالیت‌ها، ضد و خورد با فرزند، وابستگی دانش‌آموز به مادر، انعکاس احساس عدم رضایت از فرزند، مختل شدن دیگر فعالیت‌ها، افزایش نگرانی مادر، دلخوری در روابط)، آموزشی (نبودن آموزش مناسب، تحمیل نقش معلمی، عقب افتادن از تحصیل، دغدغه آموزش پایه‌های بالاتر، آموزش طوطی‌وار، یادگیری سطحی و ناکارآمد، بازدهی پایین آموزش، برقرار نکردن ارتباط بین شاگرد و معلم) و کاهش تعهد حرفه‌ای (پیگیری نکردن از سوی مدیریت مدارس، بی‌مسئولیتی معلم و مدیر، چند دستگی در مدارس، رسیدگی ضعیف‌تر در مدارس دولتی) دسته‌بندی شدند.

۱-۱- زیرساختی: در این مقوله هر آنچه که مادران به عوامل زیربنایی آموزش در بستر مجازی اشاره کردند دسته‌بندی شده است. برخی عبارات به شرح زیر می‌باشد:

" هر چی بخوان می‌تونن ببینن، سرچ کنن برای دوستاشون بفرستن من که دائم تو گوشیش نیستم ببینم که داره چیکار می‌کنه. حداقل یه کاری برای این موضوع انجام میدادن، بعد آموزش مجازی میذاشتن" (کد ۱۰)

" برنامه شاد که معرفی کردن تو گوشی من اجرا نشد" (کد ۲)

" اول کرونا که خود معلم‌ها هم نه تخته داشتن تو خونمون، نه می‌تونستن مطالب اضافه بگن" (کد ۷)

۱-۲_ اقتصادی: در این مقوله، مصاحبه‌شوندگان به نگرانی‌های خود در مورد مسائل مالی و اقتصادی اشاره کرده‌اند:

" تو این وضعیت بی‌پولی وقتی باید یه گوشی برای دختری بخری تحمیل مالی هستش دیگه!" (کد ۸)

" از وقتی که کلاس‌های آنلاین شروع شده هزینه اینترنت برای گوشی هامونم زیاد شده. قبلاً یه بسته اینترنت تا آخر ماه می‌موند، ولی حالا مجبوری که وسط ماه دوباره یه بسته دیگه هم بخری" (کد ۱۲)

۱-۳_ خانوادگی: این مقوله که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کرده‌اند؛ در مورد تعاملات و هر آنچه که به مسائل درون خانواده پیوندی داشته باشد، طبقه‌بندی شده است.

" درس که نمی‌خوانه مجبور میشم سرش داد بزنم و شده زمانایی که از حرصم گرفتم بچه رو زدم" (کد ۱۶)

" هیچ کاری نمی‌تونم بکنم. همه کارام شده درسای این بچه، تمام وقت مشغولم" (کد ۱۴)

۱-۴_ آموزشی: این مقوله مربوط به سیستم آموزشی و روش تدریس است.

" دغدغه من به‌عنوان اولیا اینه که چون دانش‌آموز از پایه تحصیلی یعنی کلاس اول تدریس مجازی داشته، بتونه در حد دانش‌آموزی که سال‌های قبل حضوری بوده و صد در صد درک بهتری از درس داشته باشه، همتراز باشه و توی مراحل بالاتر به مشکل بر نخوره" (کد ۳)

" تدریسی که انجام شده بچه امروز یادشه اما فردا ازش می‌پرسم دیگه چیری یادش نمیاد چون خوب درک نشده و توی حافظه‌شون ننشسته" (کد ۱۷)

۱-۵_ کاهش تعهد حرفه‌ای: در این مقوله به عواملی اشاره دارد که مادران موقعیت آموزش مجازی را با آموزش حضوری مقایسه کردند و نکاتی را اظهار نمودند.

"همسایه ما دخترش تو مدرسه غیرانتفاعی درس می‌خونه، مامانش میگه خیلی خوب تدریس می‌کنن، مگه چه فرقی بین دولتی و غیرانتفاعی هستش، چرا معلما درست درس نمی‌دن" (کد ۱۸)

"معلم درسش رو میده و میره دنبال کارش، هیچ پیگیری نمیشه" (کد ۱۰)
 "بالاخره یه وظایفی برای مدیر و معلم تعیین شده دیگه. چرا اصلاً به وظایفشون عمل نمی‌کنن" (کد ۱)

جدول شماره ۳. معایب مطرح شده توسط مادران از آموزش آنلاین

مقوله اصلی	مقوله فرعی
تکنولوژی	نداشتن آزمون‌سازی در نرم افزار، کیفیت آموزشی پایین، نبودن امکانات برای کارگاه‌ها
تحصیلی	نداشتن تمرکز بر دروس، تقلب راحت، عدم نظارت بر تقلب‌ها، سوژه کردن معلم، تفریح به جای علم آموزی، انجام ندادن تکالیف، پیگیری نکردن تکالیف از سوی معلمان، بی‌اهمیتی به دروسی همچون ورزش، تفاوت تدریس در مدارس دولتی و غیر دولتی، ضعف پایه تحصیلی، دغدغه آموزش پایه‌های بالاتر
روان‌شناختی	بی‌انگیزگی به آموزش، بی‌هدفی و روزمرگی، اضطراب بالا، کاهش حس رقابت، کاهش فعالیت بدنی و بی‌تحركی، چاقی، پرخاشگری، پنهان‌کاری، اعتیاد به گوشی، افزایش بازی‌های آنلاین، بی‌رمقی، تیک‌های عصبی، نداشتن ارتباط فیزیکی با همکلاسی‌ها، کاهش اعتماد به نفس، کاهش فعالیت‌های گروهی، کاهش ارتباط اجتماعی

۲- معایب آموزش آنلاین از دیدگاه مادران

در این طبقه سه مقوله، **تکنولوژی** (نداشتن آزمون‌سازی در نرم‌افزار، کیفیت آموزشی پایین، نداشتن امکانات برای کارگاه‌ها)، **تحصیلی** (نداشتن تمرکز بر دروس، تقلب راحت، نبودن نظارت بر تقلب‌ها، سوژه کردن معلم، تفریح به جای علم‌آموزی، انجام ندادن تکالیف، پیگیری نکردن تکالیف از سوی معلمان، بی‌اهمیتی به دروسی همچون ورزش، تفاوت تدریس در مدارس دولتی و غیردولتی، بی‌عدالتی آموزشی، ضعف پایه تحصیلی) و **روان‌شناختی** (بی‌انگیزگی به آموزش، بی‌هدفی و روزمرگی، اضطراب بالا، کاهش حس رقابت، کاهش فعالیت بدنی و بی‌تحركی، چاقی، پرخاشگری، پنهان‌کاری، اعتیاد به گوشی، افزایش بازی‌های آنلاین، بی‌رمقی، تیک‌های عصبی، عدم ارتباط فیزیکی با همکلاسی‌ها، کاهش اعتماد به نفس، کاهش فعالیت‌های گروهی، کاهش ارتباط اجتماعی) طبقه‌بندی شده است.

۲-۱_ **تکنولوژی:** این دسته از یافته‌ها بیشتر به کیفیت آموزش و ابزارهای کمک آموزشی اشاره دارد.

"ابزارهایی که دانش آموز در آن آموزش می‌بیند مناسب نیست و گاهی کند هستند. یک فیلم گاهی چند دقیقه طول می‌کشد تا بارگذاری و یا ارسال بشه." (کد ۱۲)

"معلم‌ها کمتر از وسایل کمک آموزشی استفاده می‌کنند، بهتر بود برای درک بهتر بچه‌ها این ابزار به کار گرفته می‌شد؛ البته بعضی از مدارس استفاده می‌کنند اما مدرسه پسر من این‌طوری نیست" (کد ۲)

۲-۲_ **تحصیلی:** هر صحبتی که در مورد نحوه تدریس و تحصیل اشاره شده توسط مادران در این بخش دسته‌بندی شده است.

"درسی مثل ورزش که با یه فیلم مشکلش حل نمیشه؟! بچه‌ها زمان باز بودن مدارس تو این زنگ خیلی بهشون خوش می‌گذشت" (کد ۷)

"معلم بعضی وقت‌ها به یه ویس چند دقیقه‌ای بسنده می‌کنه و آگه بچه‌ها سؤال داشتند پرسن، بیشتر اوقات هم سؤالی نمی‌پرسن و اصلاً اون مطلب رو یاد نمی‌گیرن" (کد ۱۰)

۲-۳_ **روان‌شناختی:** در این بخش به اطلاعاتی که مادران در زمینه روان و روابط اشاره کردند پرداخته شده است.

"وقتی بچه‌ها می‌رفتن سر کلاس برایشون مهم بود که از دوستانشون پایین تر نباشن، اما الان اون حس رقابت درونشون انگار مرده." (کد ۱۵)

"پسر من خیلی به گوشی وابسته شده هر چقدر هم بهش می‌گم فایده نداره، زمانی که کلاس هم نداره بازم گوشی تو دستشه" (کد ۹)

"دخترم اصلاً هم‌کلاسیاش رو ندیده و فقط صدایشونو می‌شنوه و هیچ رابطه‌ای باهاشون نداره" (کد ۱۶)

جدول شماره ۴. مزایای مطرح شده توسط مادران از آموزش آنلاین

مقوله اصلی	مقوله فرعی
خانوادگی	همگام شدن با فرزند، حضور فیزیکی در کنار اعضا، درک متقابل فرزند، همکاری بین خواهر و برادرها
فردی	آشنایی با فضای مجازی، افزایش آگاهی از روش تدریس، آگاهی از دشواری‌های شغل معلمی

۳- مزایای آموزش مجازی از نگاه مادران

بیشتر مشارکت کنندگان به مزایای کم این مدل آموزش اشاره داشتند و یا برخی می‌گفتند که آموزش هیچ مزایایی ندارد. با این وجود، این مقوله اصل، خود تشکیل شده از مقوله‌های اصلی دیگری با این عنوان‌ها: **خانوادگی** (همگام شدن با فرزند، حضور فیزیکی در کنار اعضا، درک متقابل فرزند، همکاری بین خواهر و برادرها) و **فردی** (آشنایی با فضای مجازی، افزایش آگاهی از روش تدریس، آگاهی از دشواری‌های شغل معلمی).

۳-۱- **خانوادگی**: در این بخش بیشتر به تعاملات درون خانوادگی اشاره شده است.

"دوتا خواهر با هم می‌شینن تکالیفشون رو انجام میدن و بزرگتره دیدم که به دختر کوچیک کمک هم می‌کنه" (کد ۸)

"خب شرایط سختیه برای دانش آموزا. بالاخره باید بیشتر درکشون کرد. هم کلافه میشن که نمی‌تونن دوستانونو ببینن و ما هم بیایم فشار بپاریم، درست نیست" (کد ۴)

۳-۲- **فردی**: این مقوله بیشتر به خود مادران مربوط است که این شرایط توانسته به ارتقای مهارتشان کمک کند.

"من خیلی از فضای مجازی سر در نمی‌آوردم، اما الان یاد گرفتم." (کد ۶)

"حالا می‌فهمم که شغل معلمی چقدر سخته. سر کله زدن با یه بچه انقدر وقت می‌بره، چه برسه به سی تا دانش‌آموز" (کد ۵)

جدول شماره ۵. راهکارهای مطرح شده توسط مادران از آموزش آنلاین

مقوله اصلی	مقوله فرعی
تعاملی	افزایش همکاری والدین و مدرسه، بازخورد گرفتن از دانش‌آموز، اطلاع‌رسانی به والدین، در جریان قرار دادن والدین از غیبت‌ها، مشاوره دادن به دانش‌آموزان و والدین، به‌کارگیری و افزایش فعالیت دانش‌آموزان
	آموزش آنلاین واقعی به جای آفلاین، ارتقای دانسته‌های معلمان، استفاده از نرم افزارهای به‌روز دنیا، افزایش انگیزه در معلمان، اهدای جوایز به معلم و دانش آموزان، تغییر طرح درس‌ها، به‌روزرسانی آنها، تغییر در روش تدریس، استفاده از ابزارهای کمک آموزشی مانند ویدئوهای آموزشی، افزایش حس رقابت

۴- راهکارهای ارائه شده

این مقوله خود از دو مقوله فرعی تعاملی و آموزشی تشکیل شده است.

تعاملی شامل این بخش‌هاست: افزایش همکاری والدین و مدرسه، بازخورد گرفتن از دانش-آموز، اطلاع‌رسانی به والدین، در جریان قرار دادن والدین از غیبت‌ها، مشاوره دادن به دانش-آموزان و والدین، به‌کارگیری و افزایش فعالیت دانش‌آموزان)

و آموزشی نیز شامل این بخش‌ها: آموزش آنلاین واقعی به جای آفلاین، ارتقای دانسته‌های معلمان، استفاده از نرم افزارهای به‌روز دنیا، افزایش انگیزه در معلمان، اهدای جوایز به معلم و دانش‌آموزان، تغییر طرح درس‌ها، به‌روزرسانی آنها، تغییر در روش تدریس، استفاده از ابزارهای کمک آموزشی مانند ویدئوهای آموزشی، افزایش حس رقابت).

۱-۴_ تعاملی: منظور از تعاملی، همکاری بیشتر خانه و مدرسه در این نوع آموزش است.

"خیلی بهتر می‌شد اگه مدیر یا معلم با والدین جلسه می‌داشتن و یه کم در مورد روش آموزش‌ها توضیح می‌دادن" (کد ۶)

"صبح پسرم کلاس داره اما میرم میبینم خوابه و حتی بیدار نشده که حاضری بزنه، خوب مدرسه باید این مطلب رو به من بگه که پسرم غیبت داشته" (کد ۹)

۲-۴_ آموزشی: راهکارهایی که مادران در این بخش به آن اشاره کردند، مربوط به روش آموزش می‌باشد.

"این مدل آموزش بالاخره تفاوت‌هایی با آموزش حضوری داره، اما معلما با همون روش تدریس دارن کار می‌کنن که درست نیست و باید روششون رو عوض کنن." (کد ۱۰)

"بهره معلما از فیلم‌های آموزشی یا تصاویری که کمک می‌کنه دانش‌آموزان درک بهتری از درس داشته باشن استفاده کنن" (کد ۱)

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه در حال حاضر، تمامی فعالیت‌های آموزشی کشور در بستر آموزش مجازی صورت می‌گیرد، پژوهش با هدف بررسی تجربه زیسته مربوط به آموزش آنلاین از منظر مادران دارای فرزند دبستانی انجام گرفته است. با بررسی‌های انجام شده در این مقاله ۴ بُعد «چالش، معایب، مزایا و راهکار» وجود دارد که هرکدام دارای مقوله‌های اصلی و فرعی هستند.

در بعد چالش‌های مادران از آموزش مجازی پنج مقوله اصلی اقتصادی (افزایش هزینه، هزینه اینترنت، هزینه برق، خرید گوشی، خرید تبلت)، زیرساختی (بارگذاری نکردن در برخی از گوشی‌ها، آشنا نبودن با نرم‌افزارها، آگاه نبودن از روش آموزش، چالش نظارت، کمبود ابزار آموزشی در خانه، نظارت کم در فضای سایبری، سرعت پایین اینترنت، آشنا نبودن به دروسی

همچون ریاضی، امکانات ناکافی معلمان)، خانوادگی (درگیری بیش از حد با فرزند، عصبانیت، دخیل بودن مادر در تمام فعالیت‌ها، ضد و خورد با فرزند، وابستگی دانش‌آموز به مادر، انعکاس احساس نارضایتی از فرزند، مختل شدن دیگر فعالیت‌ها، افزایش نگرانی مادر، دلخوری در روابط)، آموزشی (آموزش نامناسب، تحمیل نقش معلمی، عقب افتادن از تحصیل، دغدغه آموزش پایه‌های بالاتر، آموزش طوطی‌وار، یادگیری سطحی و ناکارآمد، بازدهی پایین آموزش، برقرار نکردن ارتباط بین شاگرد و معلم) و کاهش تعهد حرفه‌ای (عدم پیگیری مدیریت مدارس، بی-مسئولیتی معلم و مدیر، چند دستگی در مدارس، رسیدگی ضعیف‌تر در مدارس دولتی) دسته‌بندی شدند.

با توجه به گزارش مراکز کنترل و پیشگیری از بیماری (۲۰۲۰) برنامه‌های آموزشی برای تداوم آموزش در طی کرونا انجام شد، پس به‌طور قطع دانش‌آموز برای این برنامه آموزشی نیاز به وسایل ارتباطی آنلاین از جمله گوشی و لب تاب دارد. حتی در مصاحبه‌ها هم مقوله اقتصادی را در جملاتی همچون افزایش هزینه اینترنت، تعویض گوشی قدیمی و خرید تبلت و گوشی میتوان ردیابی کرد. در مقوله زیرساختی نیز پژوهشی توسط بهامنی و مخدوم، بهروچی، علی و احمد (۲۰۲۰) صورت گرفته که نشان‌دهنده عدم پاسخ‌گویی کافی به نیازهای دانش‌آموزان است. همچنین تعطیلی مدارس باعث نابرابری در یادگیری و آسیب رساندن به افراد آسیب‌پذیر شده (یونیسف، ۲۰۲۰) که در این بین با توجه به شکاف دیجیتالی، پیامدهای غیرقابل پیش‌بینی از قطع آموزش وجود خواهد داشت (یونسکو ۲۰۲۰). در مصاحبه‌ها هم با توجه به اینکه مادران اذعان داشتند که فرزندانشان راحت می‌توانند تقلب کنند و یا سرعت اینترنت خیلی از فیلم‌ها و عکس‌ها را باز نمی‌کند، گویای این بخش است. مادر با مشارکت در آموزش و تحصیل دانش‌آموز نمی‌تواند به نحو احسن وظایف دیگر را انجام دهد و باعث مختل شدن کارهای روزانه و مشکلات روحی و روانی و زندگی زناشویی شده است (استین هاور، سانتا باربارا و اسکینر، ۱۹۸۴) در تأیید مبحث خانوادگی است که مادر بیشتر وقت خود را صرف تحصیل و تکالیف فرزند خود می‌نماید.

در بُعد معایب آموزش مجازی؛ سه مقوله تکنولوژی (آزمون‌سازی نکردن در نرم‌افزار، کیفیت آموزشی پایین، نداشتن امکانات برای کارگاه‌ها)، تحصیلی (نداشتن تمرکز بر درس، تقلب راحت، نظارت نکردن بر تقلب‌ها، سوژه کردن معلم، تفریح به جای علم‌آموزی، انجام ندادن تکالیف، پیگیری نکردن تکالیف از سوی معلمان، بی‌اهمیتی به دروسی همچون ورزش، تفاوت تدریس در مدارس دولتی و غیردولتی، بی‌عدالتی آموزشی، ضعف پایه تحصیلی) و روان‌شناختی (بی‌انگیزگی به آموزش، بی‌هدفی و روزمرگی، اضطراب بالا، کاهش حس رقابت، کاهش فعالیت



بدنی و بی‌تحركی، چاقی، پرخاشگری، پنهان‌کاری، اعتیاد به گوشی، افزایش بازی‌های آنلاین، بی‌رمقی، تیک‌های عصبی، نداشتن ارتباط فیزیکی با همکلاسی‌ها، کاهش اعتماد به نفس، کاهش فعالیت‌های گروهی، کاهش ارتباط اجتماعی) طبقه‌بندی شده است.

در راستای همسویی این نتایج می‌توان چنین بیان کرد که پژوهش بهامنی و همکاران (۲۰۲۰) در پاکستان نقص و عیب آموزش آنلاین را نشان می‌دهد که در پژوهش خود به سه زیرمقوله اشاره کرده‌اند. در ابتدا مسائل تکنولوژی مطرح است که مستلزم تغییرات مشاوره مدرسه در دوران کرونا است که معلمان و والدین باید همکاری‌های لازم را انجام بدهند (سوپریاتو و همکاران، ۲۰۲۰) در مصاحبه‌ها هم این‌گونه مطرح شد: که برخی از معلمان تلاشی برای آموزش بهتر ندارند و تنها به رد تکلیف خود می‌پردازند.

تبیین مقوله تحصیلی را می‌توان در گزارش بانک جهانی (۲۰۲۰) دید که به ایجاد سیستم‌های یادگیری متفاوت چندین کشور به دلیل تعطیلی فیزیکی مدارس مانند ایجاد سیستم آموزش الکترونیکی در کشور بلغارستان پرداخته است. والدین اشاره می‌کردند که فرزندان از سر جلسه و کلاس‌ها سر باز می‌زنند و معلمان هیچ واکنشی نشان نمی‌دهند. برخی مادران نیز به توزیع نادرست عدالت آموزشی اشاره داشتند که خود نشان می‌دهد در برخی مدارس تلاش‌های بیشتری برای همراهی دانش‌آموز و معلم وجود دارد و در دیگر مدارس این شرایط برقرار نیست. سیستم نمره‌محوری و کنترل بیرونی آموزش و پرورش مشکلاتش را در زمان کرونا بیش از هر زمان دیگر نمایان ساخت. چون بدون انگیزه‌های درونی، نه معلم و نه والدین، هیچ‌کدام برای انگیزه‌مند کردن و برانگیختن دانش‌آموزان به یادگیری کاری از پیش نمی‌توانند ببرند. ارضای نادرست نیازهای دانش‌آموزان، از جمله نیاز به مشارکت و همکاری، دیده شدن در بین جمع، نیاز به تفریح و سرگرمی و بودن در جمع دوستان، از دید معلم و خانواده دور ماند و جایگزین آن استفاده بیش از حد از رسانه‌های فضای مجازی و پرسه‌زدن در آن انجامید که خود این مطلب با وجود در دسترس نبودن اینترنت دانش‌آموزی و کنجکاوی‌هایی که ممکن است وی را در دنیایی از اطلاعات ویرانگر قرار دهد، با خطرهای شدیدتری روبه‌رو کرده است.

پژوهشی در فنلاند در زمینه ادراک معلمان از دانش‌آموزان در آموزش مجازی انجام شده که نشان داد دانش‌آموزان از حجم کار و خستگی شکایت دارند و انگیزه خود را برای یادگیری از دست داده‌اند که اهمیت زیرمقوله روان‌شناختی را نشان می‌دهد. در مصاحبه‌ها نیز، بی‌رمقی و بی‌انگیزگی بیشترین شکایت مادران از وضعیت تحصیلی فرزندانشان بیان شده است. در این بعد از سوی مادران اذعان داشتند نمی‌توانند وابستگی فرزندانشان را نسبت به گوشی و فضای مجازی کاهش دهند. در راستای نگرانی‌های مادران آسیب‌شناسی آموزشی نیز در زمان کرونا

نشان داده، اگرچه مشکلات ضعف یادگیری و عدم یادگیری بسیار مشهود شده است، اما مشکلات مهم‌تر روان‌شناختی (از جمله افسردگی، بی‌رمقی، بی‌انگیزگی، بی‌تحركی، چاقی و وسواس فکری) که جبران آنها از ضعف‌های آموزشی بسی دشوارتر است، بسیار هویدا می‌باشد و شاید در آینده بیشتر این زخم کهنه سر باز کند و نداشتن سلامت روانی در برخی دانش‌آموزان بیش از پیش خودش را نشان دهد.

مزایای آموزش مجازی؛ این مقوله اصلی خود تشکیل شده از مقوله‌های اصلی خانوادگی (همگام شدن با فرزند، حضور فیزیکی در کنار اعضا، درک متقابل فرزند، همکاری بین خواهر و برادرها) و فردی (آشنایی با فضای مجازی، افزایش آگاهی از روش تدریس، آگاهی از دشواری‌های شغل معلمی).

محمدی و همکاران (۱۳۹۹) برخی از خوبی‌های آموزش آنلاین، مانند ایجاد فرصت، خلاقیت و کاهش هزینه رفت و آمد اشاره می‌کند. این دسته اصلی شامل دو زیرمقوله خانوادگی و فردی است. تأکید تأثیر محیط یادگیری خانه بر یادگیری دانش‌آموزان و ظهور اختلالات یادگیری در روند آموزش به دلیل فقدان فعالیت‌های مدرسه زمینه فعالیت در خانواده بر نظارت یادگیری کودک در خانه را افزایش داده است. طبق مدل مک مستر و همکاران (۱۹۸۰) با ورود فرزند به مدرسه، نقش والدین -مخصوصاً مادر- تغییر می‌کند و نقش معلم را ایفا می‌کند که در این شرایط نقش والد-معلم افزایش یافته است. شاید در حالت آموزش حضوری والد کمک و همراه بود، اما در شرایط کنونی این نقش پررنگ‌تر شده است.

در آخرین بُعد نیز، **راهکارهای ارائه شده** از دو مقوله اصلی تعاملی (افزایش همکاری والدین و مدرسه، بازخورد گرفتن از دانش‌آموز، اطلاع‌رسانی به والدین، در جریان قرار دادن والدین از غیبت‌ها، مشاوره دادن به دانش‌آموزان و والدین، به‌کارگیری و افزایش فعالیت دانش‌آموزان) و آموزشی (آموزش آنلاین واقعی به جای آنلاین، ارتقای دانسته‌های معلمان، استفاده از نرم-افزارهای به‌روز دنیا، افزایش انگیزه در معلمان، اهدای جوایز به معلم و دانش‌آموزان، تغییر طرح درس‌ها، به‌روزرسانی آنها، تغییر در روش تدریس، استفاده از ابزارهای کمک‌آموزشی مانند ویدئوهای آموزشی و افزایش حس رقابت) تشکیل شده است.

سرپرانتو و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود اشاره کرده‌اند که والدین باید برای تغییرات ضروری مشاوره در مدرسه از طریق پیام‌رسان‌ها با هم در ارتباط باشند که منعکس‌کننده زیرمقوله تعاملی می‌باشد. در مصاحبه‌ها نیز والدین این‌گونه بیان می‌کردند: "صبح پسرم کلاس داره، اما میرم می‌بینم خوابه و حتی بیدار نشده که حاضری بزنه. خب مدرسه باید این مطلب رو به من بگه که پسرم غیبت داشته"، که این عبارت نشان از نبودن تعامل و پیوند دوسویه بین مدرسه و

اولیا می‌باشد. بانک جهانی (۲۰۲۰) تغییر سیستم یادگیری در ایام تعطیلی فیزیکی مطرح می‌کند که نشان دهنده اهمیت زیرمقوله آموزشی می‌باشد. مثلاً در چین یک سیستم یادگیری آنلاین با برگزاری تمرینات یادگیری آنلاین به‌طور همزمان انجام شد. در نتیجه، در کشورهای دیگر تلاش شده است که این نقص کم‌رنگ جلوه کند. مادران نیز در مصاحبه‌ها بیان می‌کردند که ابزارهای کمک آموزش می‌تواند در این شرایط کمک کننده باشد اما معلمان از آنها بهره نمی‌بردند.

با توجه بررسی‌های انجام شده، آموزش مجازی زیرساخت لازم را ندارد و باید تعدیل‌ها و راهکارهای بسیاری در آن ایجاد شود. از آنجا که امر آموزش در خانه تمام خانواده و وظایف را تحت الشعاع قرار می‌دهد لازم است تا رسیدگی‌هایی در جهت مشاوره به خانواده و راهنمایی‌هایی برای افزایش سواد رسانه‌ای والدین و سیستم آموزش جدید و همچنین راهکارهایی برای کنار آمدن با این چالش انجام شود. از آنجا که این چالش همه‌گیر و ناگهانی بود باید به اعضا کمک کرد تا از مشکلات سازگاری و روان‌شناختی خلاص شوند؛ زیرا این مشکلات تمامی مسائل دیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد و از اهمیت بالایی برخوردار است.

در هر پژوهشی محققین با محدودیت‌هایی روبه‌رو هستند، با توجه به فراگیری کرونا و رعایت فاصله اجتماعی به سختی به اعضای نمونه و والدین دسترسی پیدا شد. از سوی دیگر ارتباط رو در رو بین خود پژوهشگران برای طرح‌ریزی و انجام آن وجود نداشته به همین علت زمان انجام پژوهش را طولانی‌تر نمود. در انتها نیز پیشنهادهایی توسط محققان مطرح شده است، برقراری ارتباط و تعامل میان مسئولان مدارس و والدین در حضور فرزندان، استفاده از نرم‌افزارهای به‌روز و ابزارآلات کمک آموزشی به‌روز برای تدریس در مدارس، ارائه مشاوره و راهکارهای ساده به والدین برای پیشگیری در سطح اولیه. در نهایت جا دارد قسمتی در آموزش و پرورش اختصاص به آموزش مجازی و رفع آسیب‌ها و فرهنگ‌سازی و آگاه کردن خانواده نسبت به استفاده از فضای مجازی اختصاص یابد. به‌طور کلی با توجه به نقش عمیق والدین در آموزش و چالش‌های پیش رو در این زمینه و همچنین با در نظر گرفتن اینکه هر فرهنگی نگاه متفاوتی به این چالش‌ها دارد؛ پس لازم است پژوهش‌های دیگری انجام شود تا افق تازه‌تری را برای والدین باز کند. انجام پژوهش با متغیرهای دیگر همچون بررسی نظرات معلمان و اعضای مدارس، مصاحبه از پدران، چالش‌های آموزش مجازی در روستاها و مقایسه آن در شهرها نیز می‌تواند در آینده به عنوان پژوهش انجام گیرد.

فهرست منابع

Brown, N., Te Riele, K., Shelley, B., & Woodroffe, J. (2020). *Learning at home during COVID_19: Effects on vulnerable young Australians*. Independent Rapid Response Report.

- Burgess, S., & Sievertsen, H. H. (2020). *Schools, skills, and learning: The impact of COVID_19 on education*. VoxEu. Org, 1.
- Bhamani, SH., Makhdoom, A., Bharuchi, V., Ali, A., Ahmed, D. (2020). Home Learning in Times of COVID: Experiences of Parents. *Journal of Education and Educational Development* 7(1), 09_26, <http://dx.doi.org/10.22555/joeed.v7i1.3260>.
- Bozkurt, A., Sharma, R. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to Corona Virus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), i_vii.
- Cole, J. (2011). A research review: *The importance of families and the home environment*. London: National Literacy Trust.
- Colaizzi, P. F. (1978). *The descriptive methods and the types of subject_matter of a phenomenologically based psychology exemplified by the phenomenon of learning* (Doctoral dissertation, ProQuest Information & Learning).
- Cucinotta, D., & Vanelli, M. (2020). *WHO declares COVID_19 a pandemic*. *Acta BioMedica: Atenei Parmensis*, 91(1), 157–160. <https://doi.org/10.23750/abm.v91i1.9397>
- Djalante, R., Lassa, J., Setiamarga, D., Mahfud, C., Sudjatma, A., Indrawan, M., Haryanto, B., Sinapoy, M. S., Rafliana, I., & Djalante, S. (2020). Review and analysis of current responses to COVID_19 in Indonesia: Period of January to March 2020. *Progress in Disaster Science*, 100091. <https://doi.org/10.1016%2Fj.pdisas.2020.100091>
- Hafizi, R. (2019). Virtual education is a shadow of school education. *Daneshgarh Journal*, 83, 24_28. (Text in Persian)
- Iyer, P., Aziz, K., & Ojcius, D. M. (2020). Impact of COVID_19 on dental education in the United States. *Journal of Dental Education*, 84(6), 718–722. <https://doi.org/10.1002/jdd.12163>
- Iivari, N., Sharma, S., Venta_Olkkonen, L. (2020). Digital transformation of everyday life – How COVID_19 pandemic transformed the basic education of the young generation and why information management research should care? *International Journal of Information Management*, Volume 55. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102183>.
- Jeynes, W. H. (2012). A meta_analysis of the efficacy of different types of parental involvement programs for urban students. *Urban Education*, 47, 706_742. <https://doi.org/10.1177/0042085912445643>
- Johnson, P. (2016). *Types of parental involvement and their effect on student mathematics in secondary education: Attitudes, self_efficacy, and achievement*. MSc. thesis, St. Cloud State University.
- Kurt, U. & Tas, Y. (2018). The relationships between parental involvement, students' basic psychological needs and students' engagement in science. *Journal of Education in Science Environment and Health (JESEH)*, 4(2), 183_192 [DOI:10.21891/jeseh.436730](https://doi.org/10.21891/jeseh.436730).
- Mohammadi M, Keshavarzi F, Naseri Jahromi R, Naseri Jahromi R, Hesampoor Z, Mirghafari F et al (2020). Analyzing the Parents' Experiences of First course Elementary School Students from the Challenges of Virtual Education with Social Networks in the Time of Coronavirus Outbreak. *Journal title*; 7 (40) :74_101. (Text in Persian) <http://dx.doi.org/10.52547/erj.7.40.74>



- Murray, C (2009). Parent and teacher relationships as predictors of school engagement and functioning among low-income urban youth. *Journal of Early Adolescence*, 29 (3).376_404. h <https://doi.org/10.1177/0272431608322940>
- Niemi, H. M., & Kousa, P. (2020). A case study of students' and teachers' perceptions in a Finnish high school during the COVID pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 352_369. <https://doi.org/10.46328/ijtes.v4i4.167>
- Patall, E.A., Cooper, H., and Civey, Robinson, J (2009). Parent involvement in home work: a research synthesis. *Review of Educational Research*, 78(4), 1039–1101. <https://doi.org/10.3102/0034654308325185>
- Steinhauer, P. D., Santa_ Barbara, J., & Skinner, H. (1984). The process model of family functioning. *Canadian Journal of Psychiatry*, 29, 77_88. <https://doi.org/10.1177/070674378402900202>
- Supriyanto, A., at al. (2020). Teacher professional quality: Counselling services with technology in Pandemic Covid_19. *Jurnal Bimbingan dan Konseling*, 10 (2), 176 – 189. <http://doi.org/10.25273/counsellia.v10i2.7768>
- The World Bank. (2020). *How countries are using ed tech (including online learning, radio, television, texting) to support access to remote learning during the COVID_19 pandemic*. https://www.worldbank.org/en/topic/edutech/brief/how_countries_are_using_edtech_tosupport_remote_learning_during_the_covid_19_pandemic.
- UN (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. United Nations. https://www.un.org/en/universaldeclaration_human_rights/
- UNESCO (2020a). *COVID_19 education response*. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>.
- UNESCO (2020b). *COVID_19 Educational disruption and response*. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- UNICEF (2020). *UNICEF and Microsoft launch global learning platform to help address COVID_19 education crisis*. https://www.unicef.org/press_releases/unicef_and_microsoft_launch_global_earning_platform_help_address_covid_19_education.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2020). *COVID_19 Impact on Education*. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>.
- Bavel, J.J.V., Baicker, K., Boggio, P.S. et al. Using social and behavioural science to support COVID_19 pandemic response. *Nat Hum Behav* 4, 460–471 (2020). https://doi.org/10.1038/s41562_020_0884_z
- World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease (COVID_19) advice for the public*. https://www.who.int/emergencies/diseases/novel_coronavirus_2019/advice_f_or_public.



This article is an open_access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons AttributionNoncommercial 4.0 International (CC BY_NC_ND 4.0) https://creativecommons.org/licenses/by_nc_nd/4.0